

Za «ponovno ustanovitev»
deželne avtonomije,
za gospodarski razvoj,
za demokracijo

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
34131 Trst - Ulica Capitolina, 3
Telef. 744-046 / 744-047

DOPISNIŠTVO za goriško pokrajino:
34170 Gorica - Ulica Locchi, 2
Telef. 24-36

NAROČNINA: Letna 1.000 ltr, polletna 530 ltr
Poštni tekoči račun: Trst 11/700

Obnovljena izdaja - Leto XXIII - Štev. 8 (772)

TRST - 14. maja 1971

Posamezna številka 50 lir

Quindicinale Petnajstodnevnik Sped. in abbonam. Postale - Gruppo II

Ob četrti deželni konferenci KPI

Odgovornost vseh komunistov

Mislimo, da je dnevno časopisje dovolj obširno poročalo o samem poteku četrtje deželne konference komunistov Furlanije-Juljske krajine, zato pa se v goli opis dogodkov ne bomo spuščali.

Zdi se nam le potrebno poudariti, da uresničujemo komunisti, v vsakodnevni praksi načelo, da živimo na širšem mednarodnem področju, kjer je pretok idej in spoznanj prav tako važen, kot blagovna izmenjava. Na naši konferenci so bili jugoslovanski tovariši Osolnik, Bizajl in Cigoj, pa tudi avstrijski komunisti, teme o mednarodni vlogi naše dežele pa so bile stalno prisotne v razpravi na konferenci in pri iskanju rešitev na postavljena vprašanja.

Komunisti nosimo veliko odgovornost za politično dogajanje v deželi in državi, ker smo gonilna sila družbenih premikov in ker so v nas uprte oči drugih političnih sil. Ko nekatere demokratične sile, ki so povezane z vladnimi strankami, zatrjujejo, da levsredinski koalici-

ciji ni alternative, pričakujejo tudi iz naše strani pojasnila, nujnih pobud.

Komunisti se zavedamo, da dosegajo nekatera protislovja eksplozivno napetost in da jih vladajoča skupina ne zna in noče rešiti. Deželna ustanova, za katero smo se pred leti borili, se motovili in obotavljala, ker nima v vodstvu jasnih pojmov o tem, kakšen naj bo družbeni in gospodarski razvoj našega področja, od Karnije do morja. Glavno krivdo nosijo demokristjani, čeprav odločno kritiziramo tudi socialistične tovariše, ki s svojimi dvoumnimi nastopi in že bolezenskim popuščanjem zmernim pritiskom zavirajo demokratične premike, ki dozorevajo tudi v političnih strankah.

V tem kočljivem trenutku družbenega razvoja je tembolj nujna pobuda komunistov, ki teži po «ponovni ustanovitvi» deželne avtonomije.

Kaj to pomeni? Predvsem to, da moramo deželno ustanovo zares zblizati z novim, ki se v družbi po-

javlja. Odgovoriti mora na spodbujanja sindikalnih organizacij, sprejemati kritike in predloge od spodaj, iz občin in iz vrst skupnosti, postati, skratka, sredstvo množičnega boja za reforme in ne zaviralni element. V tej smeri bomo komunisti delali.

Tovariš Bacicchi je v svojem poročilu odločno poudaril pomen, ki ga za našo deželo ima povezava boja za reforme in širšo demokra-

12., 13. in 14. junija
Festival DELA
v Dolini

cijo z zahtevami slovenskega prebivalstva. Nikoli nismo mislili, da ni rešitev manjšinskega vprašanja programska točka v dejavnosti vsake komunistične osnovne organizacije, kjerkoli v deželi. «Vprašanja slovenske manjšine so preizkusni kamen demokracije», je dejal tov. Bacicchi in začrtal smernice naše prisotnosti v manjšinskem prostoru. Komunisti smo podpisali skupaj z drugimi političnimi in kulturnimi silami, ki delujejo med Slovenci, skupno spomenico predsedniku vlade, predložili smo predlog zakona za priznanje vsaj osnovnih pravic slovenske skupnosti, vsakega dne se spoprijemamo in načelno rešujemo posamezna vprašanja.

Narodnostno vprašanje Slovencev v Italiji je tema, okoli katere moramo komunisti ustvariti čim širše demokratično in protifašistično zaveznitvo v vsej Furlaniji-Juljski krajini. Ne gledamo v osamljevanje manjšine, temveč na njeno objektivno napredno vlogo v okviru splošnega ustvarjanja novega «bloka» družbenih sil in slojev, ki je hrbtnica bodočega demokratičnega razvoja družbe in socialistične revolucije v Italiji. St. S.

Resolucija IV. deželne konference KPI

IV. deželna konferenca KPI jemega glavnega mesta dežele, po izčrpni razpravi o številnih aktualnih problemih odobrila splošno resolucijo, katero objavljamo v izviru.

IV. deželna konferenca KPI je bila v času, ko se močno zaostrojuje politična kriza v državi in deželi. Posledice te krize so vedno bolj zaskrbljujoče in nevarne. Prevratniški fašistični manevri, ki se širijo tudi v naši deželi (od manifestacije, ki je bila v Trstu in na katero so se priteple fašistične tolpe iz vse severne Italije pa do takoimenovane «trikoloristične manifestacije», ki je napovedana za prihodnjo soboto v Vidmu); ofenziva delodajalcev, ki teži po tem, da bi zadela temeljne pridobitve delavskih in ljudskih bojev, vladna politika zavlačevanja uresničitve sprejetih obveznosti glede nujnih ekonomsko-socialnih reform, desničarska usmeritev KD, spori in razdvojitve vladne koalicije potrjujejo neuspeh politike leve sredine.

KD in njene zaveznice niso znale ne hotele pristopiti k samoupravljanju in k uresničevanju ekonomsko-socialnega razvoja. Propad prvega programa razvoja dežele, naraščajoče izseljevanje, nazadovanje gospodarstva na goratih predelih dežele, beg ljudi s kmetijskih področij, kopičenje neresenih vprašanj v večjih središčih dežele in nazadovanje sa-

naraščajoče nezadovoljstvo prebivalstva so dokazi neuspeha leve sredine.

IV. deželna konferenca KPI podčrtuje pomen dejstva, da tudi v Furlaniji-Juljski krajini delovni ljudje, mladina, obrtniki in srednji sloji odločno in enotno zahtevajo radikalne spremembe sedanjega položaja v državi in deželi.

To potrjujejo tudi velike protifašistične manifestacije, ustanavljanje enotnih organizmov v številnih občinah in tovarnah, razvoj enotnih dejavskih bojev (dolgotrajni in težki boji delavcev v podjetju Zanussi-Rex, iniciative delavcev v Italcantieri, boji tekstilnih delavcev, pristanišnikov in delavcev drugih kategorij). To potrjuje tudi kompaktna udeležba v stavkovnih gibanjih, potrjujejo tudi boji, ki jih vodijo študenti, kmetje in dninarji.

Vsem delovnim ljudem, ki se združeni odločno bojujejo za cilje, ki so izraz splošnih interesov prebivalstva, IV. deželna konferenca KPI izraža svojo podporo.

Izhajajoč iz analize hude politične in socialne krize ter indikacij enotnega gibanja, iz boja za prenos popolne oblasti na nove avtonomistične ustanove, IV. deželna konferenca KPI postaja

(Nadaljevanje na 2. strani)

Enotni Prvi maj 1971

Prvi maj 1971 bo ostal zapisan v zgodovini Trsta, Gorice in vse dežele kot dan obnovljene enotnosti delavskega razreda, kot dan pomembnih enotnih delavskih in protifašističnih manifestacij. In to kljub žalostnemu dejstvu, da nacionalistična Delavska zbornica v Trstu (ki je sicer odraz vsedržavne UIL) ni sodelovala.

Kot običajno je bila v Trstu veličastna prvomajska delavska povorka, v kateri so manifestanti nosili italijanske in slovenske transparente. V vrstah manifestantov je prevladovala želja in volja po enotnosti delavskega razreda, po enotnosti v bojih za srečnejšo bodočnost, za pravičnejši svet, za bratstvo med narodi in za mir.

Na Goldonijevem trgu je bilo veličastno zborovanje, na katerem so govorili predstavniki CGIL in CISL. En govor je bil v slovenščini, dva v italijanščini. Na zborovanju so bili prisotni tudi predstavniki sindikatov SR Slovenije.

Istočasno kot v Trstu sta bili tradicionalni prvomajski manifesta-

ciji v Križu in Miljah, na katerih so sindikalisti govorili v italijanščini in slovenščini.

V Gorici je bila velika enotna manifestacija, ki so jo priredile vse tri glavne sindikalne organizacije CGIL, CISL in UIL. Po tradicionalnem sprevedu po glavnih mestnih ulicah je bilo na Travniku zborovanje, na katerem so govorili v italijanščini in slovenščini. Manifestacije so se udeležili tudi predstavniki sindikatov iz Nove Gorice. Omembe vredno je še dejstvo, da so na goriških prvomajskih manifestacijah sodelovali tudi kmetje, ki so se pripeljali na svojih traktorjih.

Prvi maj so slovesno proslavili tudi v Števerjanu (o prireditvah poročamo na drugem mestu).

Prvega maja popoldne je bilo tudi v Križu veliko zborovanje združeno s kulturnim sporedom. Pomembno protifašistično manifestacijo je organizirala tržaška federacija KPI.

Na njej sta govorila tov. Dušan Lovriha in Vittorio Vidali.

Prireditve na Goriškem

Od 25. aprila do 9. maja je bilo v slovenskih vaseh na Goriškem več proslav, ki so potekale v antifašističnem duhu. Tako za 25. april kot za prvi maj so predstavniki občinskih uprav in prosvetnih društev položili vence na spomenike padlih partizanov. Za goriško mesto je bila osrednja proslava 25. aprila v Štandrežu, na kateri sta govorila bivši partizanski komisar Vincenzo Marini - Banfi in predsednik prosvetnega društva iz Štandreža «O. Zupančič» Danilo Nanut. Tega dne so bile tudi manifestacije v Doberdobi in Sovodnjah, na katerih sta govorila župana Andrej Jarc in Jože Češcut. Za Prvi maj je bila manifestacija tudi v Doberdobi, na kateri sta govorila podžupan Karel Černic in pokrajinski svetovalec Jože Jarc. Pevski zbor «Jezero» in godba na pihala «Kras» sta skupno

izvedla nekaj partizanskih pesmi.

Člani prosvetnega društva «Briški grič» so v Števerjanu priredili teden proslav in kulturnih večerov (od 1. do 9. maja). Teden se je začel 1. maja s partizansko manifestacijo, na kateri sta govorila tov. Aleš Bebler in senator Maris. Teden se je zaključil v nedeljo devetega maja s športnim in kulturnim sporedom. Tega dne zjutraj je bil partizanski pohod po števerjanskih gričih, katerega se je udeležilo več ekip iz Goriške in Tržaškega. Teden proslav so zaključili gojenci baletne šole iz Solkana, kotalkarji z Opčin in mogočen skupen nastop godbe na pihala in pevskega zbora Doberdoba s partizanskimi pesmimi.

Številna udeležba na prireditvah je potrdila, da so ideali odpornosti in antifašizma na Goriškem bolj kot kdaj prej živi.

Prvi maj 1971 v Trstu. Delavski shod na Goldonijevem trgu

Ob petdesetletnici KPI

Tovariš Tone Ukmar pripoveduje

Gotovo ni med nami nikogar ki ne pozna tovariša Toneta Ukmara, vendar pa, vsaj tako se nam zdi, mnogi izmed nas ne poznamo življenjske poti tega neupogljivega borca za srečnejši svet.

S tem revolucionarjem, ki je po rodu s Proseka a sedaj stalno prebiva v Kopru, smo se pred kratkim ponovno srečali. Prosili smo ga, naj nam pripoveduje o svoji mladosti, o prvih spopadih s fašisti. Prosili smo ga tudi, naj nam objasni pot, ki ga je vodila med komuniste in seveda tudi razne boje, ki se jih je udeleževal na domačih tleh in v tujini. Ne prikrivamo, da smo bili presenečeni, ko nam je začel odpirati zakladnico svojih spominov in izkušenj.

Ni mogoče v enem sestavku zabeležiti vsega, kar je povedal in razumljivo je, da je to, kar danes posredujemo našim bralcem, le neznamenit drobci.

Prepuščamo besedo tovarišu Ukmaruju.

«Delavskemu gibanju sem se pridružil že leta 1917. Tedaj sem bil uslužben pri železnici. V Nabrežini, je tedaj deloval sindikat, ki je organiziral stavko proti vojni in za izboljšanje življenjskih razmer delavcev. Tudi jaz sem stavkal.

Izšel sem iz delavsko-kmečke družine. Živel sem v slabih razmerah, zato ni nič čudnega, če sem se vključil v delavsko gibanje. Čutil sem potrebo in tudi dolžnost, da pomagam, da se borim v prvi vrsti proti vojni, za socialne pravice in za svobodo naroda, kateremu pripadam.

Na nas, takratne mladince, je predvsem vplivala revolucija v Rusiji, posebno še oktobrsko revolucija. Prepričani smo bili, da se revolucija ne bo ustavila na ruskih mejah.

Leta 1919, ko so se pojavili prvi fašisti pri nas, sem bil med tistimi, ki so menili, da se z besedami ne da nič napraviti, da so potrebna konkretna dejanja. Pri železnici smo stavkali, zahtevali konec intervencijske vojne proti mladi sovjetski državi. Ustavljali smo pošiljke, namenjene interventistom.

Med socialiste nisem stopil. Mi takratni mladinci smo se že takrat šteli za komuniste, za tako imenovane boljševeke. Socialistom nisemo zaupali, ker so se družili z reakcijo.

Leta 1921 nas ni našlo nepripravljenih. Naši tovariši so se skoraj v celoti izrekli za komuniste. Po kongresu v Livornu sem stopil v organizacijo mladih komunistov, v komunistično partijo pa sem uradno stopil leta 1926.

Tedaj je vladala med našim ljudstvom velika brezposelnost, spopadi s fašisti pa so bili na dnevnem redu. Trikrat sem tudi jaz okusil ricinusovo olje. Fašisti so mi ga dali piti, da bi se »poboljšal«. No, res sem se poboljšal...

Iz svojega političnega delovanja sem med drugim spoznal boleče dejstvo, da je bilo primorsko ljudstvo nasplošno narodno zatirano in gospodarsko izkoriščano. Fašisti so razpustili vse

njegove gospodarske, politične in kulturne organizacije, vendar pa ljudstvo ni klonilo temveč je organizirano kljubovalo nasilju, zlasti pa med mladino širilo uporno misel, ki se je rojevala iz tedanjih razmer.

Leta 1928 so me iz političnih razlogov odpustili iz službe v Genovi in nato izgnali v moj rojstni kraj. Od tedaj dalje sem deloval v strožji ilegali. Opravljal sem številne politične naloge.

Obdobje mojega revolucionarnega razvoja v povojnem času je bilo vsekakor odločilnega pomena za moje nadaljnje življenje. Tedaj sem spoznal odločne protifašistične borbe iz Trsta, Slovenskega Primorja in Istre, ki so vzdržali pred težkimi preizkušnjami, v ječah, v policijskih konfinacijah in v izgnanstvu. Spoznal sem, da je fašizem odprta teroristična diktatura visokega finančnega kapitala in da je zato bilo potrebno napeti vse sile za neizprosni boj proti njegovim zločinskim nakanam.

Moja udeležba v španski republikanski vojni je pomenila izpolnitev internacionalistične dolžnosti, da bi po svojih močeh in sposobnostih prispeval skupaj s številnimi prostovoljci proti španskemu in mednarodnemu fašizmu. Naj pripomnim, da je

sodelovalo v Španiji 107 prostovoljcev s Primorskega, od katerih je nad polovica žrtvovala svoje življenje. Razen tega je bilo moje sodelovanje v španski revolucionarni vojni nova šola in spoznanje, da je potrebno boriti se proti fašizmu, kjerkoli se le-ta pojavlja.

Znano je dejstvo, da je imperialistična fašistična Italija podjarmila etiopsko ljudstvo leta 1936. To ljudstvo pa se je začelo že leta 1937 upirati okupatorju. Komunistična partija Italije je po končani vojni v Španiji menila, da je potrebno, da pošlje etiopskemu ljudstvu na pomoč nekaj svojih prekaljenih borcev. Pri tem so upoštevali predvsem izkušnje dolgoletnega ilegalnega boja, poznavanje nekaterih tujih jezikov in še druge lastnosti, ki so bile potrebne za organiziranje partizanskega bojevanja v Etiopiji. Tja so postali tovariša Barontinija, Rolla in mene, da bi kot inštruktorji organizirali partizansko bojevanje. To nam je tudi uspelo in kmalu je nastalo na desetstisoče oboroženih borcev proti fašizmu, ki so s svojimi akcijami prizadeli okupacijski vojski in zlasti fašistični milici velike nevšečnosti.

(Nadaljevanje na 4. strani)

Iz Podlonjerja

«Nismo klonili!»

Podlonjer — to izrazito delavsko predmestje Trsta je bil vselej prava protifašistična trdnjava. Po prvi svetovni vojni je v Podlonjerju aktivno deloval tudi Ljudski oder. Razvijal je kulturno-prosvetno dejavnost, skrbel za rekreacijo in, v mejah možnosti, tudi za napredno usmerjanje delavcev. Nič čudnega torej, če so tržaški fašisti in vsi tisti, ki so jih kakor koli podpirali, še pred prihodom črnega režima na oblast, «vneto spremljali» vse dogajanje v tem kraju. Pa ne le «spremljali». Razgraške fašistične tolpe so mnogokrat «obiskale» Podlonjerce. «Obiskovali» so jih tudi tisti, ki bi morali skrbeti za javni red. Podobno kot v Podlonjerju se je dogajalo tudi pri Sv. Ivanu in v Lonjerju.

«Še vedno se živo spominjam dneva, ko so fašisti prvič pridrveli v slovensko šolo pri Sv. Ivanu, pravi Andrej Kranjec iz Podlonjerja. Eden od fašistov se je približal učitelju, mu potisnil pred nos neko knjigo in rekel: 'odslej dalje morate učiti samo italijansko'. Ves razred je strmel.»

«Na dan volitev leta 1922 sem šel k Sv. Ivanu. Na poti sem srečal poveljnika svetoivanske orožniške postaje in dva orožnika. Vprašali so po mojem bratu Robertu. Ker jim nisem hotel povedati, kjer se nahaja, so me oklofutali nato pa odpeljali v ječo. Medtem, ko sem bil v ječi so mojega brata ujeli, ga zaprli, hudo pretepali. Hoteli so izvedeti, kje ima skrito orožje. Brat se je vrnil domov opan in z vidnimi posledicami mučenja.» Tako je zapisal Josip Hrovatin iz Podlonjerja.

«Prvega maja 1920 smo priredili delavsko manifestacijo. Postavili smo slavlolik, na katerem je vihrala rdeča zvezda. Igrala je vaška godba.

Spominjamo se neke veselice, ki so jo priredili godbeniki. Med veselico nas je «obiskala» tolpa fašistov. Vaščani so sklenili, da fašiste naneženejo. Fašisti so sprožili strele. No, strelji jim niso pomagali. Morali so pobegniti. Enega so ujeli, ga razorožili in

Novi deželni komite KPI

Gastone Andrian
Silvano Bacicchi
Arnaldo Baracetti
Nereo Battello
Fulvio Bergomas
Giuseppe Burlo
Jole Burlo
Arturo Calabria
Vincenzo Campagna
Umberto Clapis
Alvise Coghetto
Mario Colli
Carmelo Contin
Roberto Costa
Lino Crevatin
Antonino Cuffaro
Angelo De Piero
Leopoldo Francovig
Jeika Gerbec
Mauro Gialuz
Franco Graciatrini
Franco Lanzerotti
Mario Lizzero

Dušan Lovriha
Bruno Marizza
Enzo Menichino
Giovanni Miglicrini
Antonio Moschioni
Claudia Novello
Paolo Padovan
Arrigo Pascolat
Renzo Pascolat
Giacomo Pellegrini
Silvino Poletto
Giovanni Proserpio
Giorgio Rossetti
Marija Selič
Paolo Sema
Eligio Simsig
Stojan Spetič
Silvano Tarondo
Renata Vecchiato
Vittorio Vidali
Dante Vivan
Spartaco Zorzenon

Resolucija IV. deželne konference KPI

(Nadaljevanje s 1. strani)

vija ne le pred vse komuniste temveč pred vse delovne ljudi pred demokratične politične sile obveznost boja za:

— dejansko «ponovno ustanovitev» dežele, ki naj ustreza zahtevam in potrebam delavskih in ljudskih množic in ki naj postane bistveni element akcije za velike reforme na področju urbanistike, stanovanj, zdravstva, kmetijstva, šolske in davčne politike;

— deželno ustanovo, ki ne bo več podrejena centralistični državni upravi in velikim monopolom temveč bo sredstvo gospodarskega programiranja;

— deželno ustanovo, ki ne bo spremenila državnega centralizma v deželni centralizem temveč bo normalno izvrševala svoje administrativne funkcije preko pokrajin, občin, njihovih konzorcijev, ki naj dobe širše pristojnosti in večja sredstva;

— deželno ustanovo, ki se ne bo odpovedovala svojim posebnim pravicam temveč bo dala svoj neobhodno potrebni delež za reševanje temeljnih problemov demokracije, med katere sodijo problemi svobodnega razvoja slovenske narodne manjšine na vseh področjih dežele.

Uresničitev take dežele terja tudi temeljito prenovitev države, kar potrjujejo tudi indikacije in temeljit preokret splošnih usmeritev gospodarske, notranje in zunanje politike.

Nova italijanska zunanja politika, ki ne bo podrejena ameriškemu imperializmu in paktu NATO je element za ta preokret. Furlanija-Juljska krajina je spreminjena v pravcato bojno polje, podvrženo vojaškim služnostim. Kot obmejna cona je izpostavljena provokacijam, šovinizmu, imperialističnim informacijskim službam. Nujno je, da ta dežela, po zaslugi akcij ljudskih množic, postane protagonist enotnega boja za mir in varnost v Evropi. Prebivalstvo, mladina in delavci, mobilizirani za te cilje in v enotnih akcijah na strani vseh tistih, ki se borijo za te cilje v državi in v svetu, prispevajo k ustvaritvi pogojev za odstranitev tujih vojaških oporišč iz Furlanije-Juljske krajine, za

odpravo vojaških služnosti, za vrnitev mednarodne vloge Trstu, njegovemu pristanišču in vsej deželi, t.j. pogojev, ki so neobhodno potrebni za ekonomski razvoj.

Preokret splošnih političnih usmeritev države in dežele zahteva poraz KD in njene konzervativne in reakcionarne politike, ki zavlačuje reforme, o katerih KD sicer govori, ne pove pa kaj hoče reformirati in v čigavo korist naj bi bile reforme. To kar dela KD je zaostrovanje napetosti, favoriziranje desnice. To je poskus involucije.

Poglavitna odgovornost za obstoječe stanje pada na KD tako v državnem kot v deželnem merilu. Zato je treba poraziti KD. Toda za njen poraz, za poraz skupine, ki je na oblasti, je nujno potrebna enotnost levih sil, zakaž samo tako bo mogoče priti k izhodišču iz sedanje politične krize. Dokončno je treba razbiti reakcionarne manevre, dati pozitiven odgovor velikemu enotnemu boju za rešitev stanovanjskih problemov, problemov zdravstva, uveljavitev zakona o najemninah in reformo agrarnih pogodb. V nasprotnem primeru bi šli naproti zaostrovanju krize in odgovornost za to bi padla tudi na tiste sile levice, ki sodelujejo s KD.

IV. deželna konferenca KPI ponovno poudarja obveznost komunistov in poziva vse levičarske sile v konkretne akcije, ki naj poneso naprej proces enotnosti na osnovi nujnih problemov in politične platforme ter programiranja, ki naj ustreza indikacijam enotnega delavskega gibanja.

Deželna konferenca KPI poudarja, da je nujno potrebna razširitev in konsolidacija partije v Furlaniji-Juljsko krajino, kaiti le tako bo partija kos nalogam, ki se postavljajo pred njo. Zato konferenca obvezuje vse partijske organizacije, naj se mobilizirajo, naj storijo vse za to, da bo kampanja prozelitizma uspešna. Vsaj 1000 novih tovarišev več kot lani je treba vpisati v partijo.

Učvrstitve množične in borbene partije je zanesljiv prispevek stvari demokracije, miru in socializma.

